KLUCZ ODPOWIEDZI · DLA NAUCZYCIELA

Sprawdzian ze „Zbrodni i kary”

Grupa A

1. (1 pkt) **A**

2. (1 pkt) **C**

3. (1 pkt) **D**

4. (1 pkt) **C**

5. (1 pkt) **A**

6. (1 pkt) **D, E**

7. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Petersburg w „Zbrodni i karze” pełni rolę niemal osobnego bohatera — miasto jest duszne, zatłoczone i przytłaczające, co bezpośrednio wpływa na stan psychiczny Raskolnikowa. Do kluczowych miejsc akcji należą: ciasna komórka Raskolnikowa w zaułku w okolicy placu Siennego, mieszkanie lichwiarki Alony Iwanowny, gdzie dochodzi do zbrodni, oraz plac Sienny, na którym Raskolnikow klęka i całuje ziemię przed pójściem na komisariat. Ważną rolę odgrywa też komisariat (cyrkuł), w którym Raskolnikow mdleje, a potem przyznaje się do winy, mieszkanie Soni Marmieładowej, gdzie Sonia czyta mu fragment Ewangelii o wskrzeszeniu Łazarza, oraz Wyspa Wasiljewska, na której mieszka Razumichin. Za pełną odpowiedź należy podać trzy różne miejsca z krótkim uzasadnieniem ich roli w fabule.
Punktacja: Podanie trzech miejsc ważnych dla akcji powieści, np. Newy, Wyspy Wasiljewskiej, Prospektu Newskiego, kamienicy Raskolnikowa, komisariatu, mieszkania lichwiarki (2 pkt); podanie jednego lub dwóch takich miejsc (1 pkt).

8. (4 pkt) Przykładowa odpowiedź: Sceny uliczne w „Zbrodni i karze” (pijany Marmeladow, próba samobójstwa kobiety na moście, dzieci Katarzyny żebrzące na ulicy) pełnią funkcję środowiskową i moralną: Petersburg jest systemem, który niszczy słabych. Sceny te pokazują wszechobecność cierpienia, które Raskolnikow abstrakcyjnie „wylicza” w teorii, a Sonia konkretnie doznaje. To kontrapunkt dla chłodnej arytmetyki moralnej.
Punktacja: 1 pkt — wskazanie co najmniej dwóch konkretnych scen ulicznych z powieści (Marmeladow, kobieta na moście, dzieci Katarzyny); 1 pkt — analiza funkcji środowiskowej: miasto jako przestrzeń unicestwiająca godność; 1 pkt — powiązanie ze sobą teorii Raskolnikowa: sceny uliczne pokazują realne cierpienie, które jego arytmetyka moralna ignoruje; 1 pkt — wniosek: ulica jako zwierciadło etyczne powieści.

9. (4 pkt) Przykładowa odpowiedź: Paradoks ten ujawnia napięcie między teorią a ludzką naturą, które Dostojewski uczynił osią powieści. Raskolnikow długo kalkuluje każdy krok — liczy kroki do domu lichwiarki Alony Iwanowny, ustala porę, gdy będzie sama, przyszywa pod paltem pętlę na topór — jednak w chwili czynu ogarnia go gorączka, drżenie rąk i panika: nie może dopasować kluczy, zapomina zamknąć drzwi, a gdy niespodziewanie wraca Lizawieta, siostra lichwiarki, zabija także ją, choć była tylko przypadkowym świadkiem. Ostatecznie nie potrafi nawet zabrać pieniędzy i zakopuje łup pod kamieniem. Kluczowe jest wyjaśnienie, że błędy wynikają z tego, iż Raskolnikow jest człowiekiem o wrażliwym sumieniu, a nie „niezwyczajnym” człowiekiem, za jakiego chciał się uważać — jego natura buntuje się przeciw teorii, którą świadomie wyznaje. Sam Raskolnikow odczytuje te błędy jako dowód, że jest „wszą”, a nie kimś, kto „ma prawo”. Odpowiedź powinna interpretować błędy jako wyraz konfliktu ideowego i psychologicznego, a nie tylko je wyliczać.
Punktacja: 1 pkt — sformułowanie paradoksu: plan racjonalny vs. chaotyczne wykonanie (nerwowość, przypadkowe spotkania, zapomniane detale); 1 pkt — co najmniej dwa konkretne przykłady błędów (niezamknięte drzwi, przez które weszła Lizaweta, Lizaweta jako niespodziewany świadek, nieodebranie przedmiotów); 1 pkt — interpretacja: teoria nie uwzględniała emocji, strachu, cierpienia ofiary; 1 pkt — związek z naczelną tezą powieści: teoria odporna na rzeczywistość jest martwa.

Grupa B

1. (1 pkt) **A**

2. (1 pkt) **D**

3. (1 pkt) **A, F**

4. (1 pkt) **A**

5. (1 pkt) **C**

6. (1 pkt) **C**

7. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Raskolnikow zabija Alonę Iwanownę z kilku współistniejących motywów, które Dostojewski splata ze sobą celowo, ukazując złożoność ludzkiej psychiki. Pierwszym powodem jest motyw utylitarny — Raskolnikow przekonuje siebie, że lichwiarka to „wesz", pasożyt społeczny, a jej śmierć przyniesie pożytek wielu ludziom (np. uwolni od długów biednych studentów i rodziny). Drugim, kluczowym powodem jest sprawdzenie własnej teorii o „zwykłych" i „nadzwyczajnych" ludziach — Raskolnikow chce dowieść sobie, że należy do kategorii Napoleonów, którym wolno przekroczyć moralne prawo w imię wyższego celu. Trzecim motywem są pobudki czysto praktyczne i osobiste — bohater jest skrajnie ubogi, musi zdobyć pieniądze, a zabójstwo lichwiarki jawi mu się jako sposób na odzyskanie wolności finansowej i dokończenie studiów. Warto też pamiętać, że powieść Dostojewskiego powstała w 1866 roku i polemizuje z pozytywistycznym utylitaryzmem oraz nihilizmem — teoria Raskolnikowa jest właśnie literacką krytyką tych nurtów. Za pełne dwa punkty należy podać trzy wyraźnie różne motywacje, najlepiej odróżniając motyw ideologiczny (teoria o „nadzwyczajnych"), utylitarny (dobro społeczne) i osobisty (bieda, pieniądze).
Punktacja: Podanie trzech powodów zabójstwa (np. chęć zdobycia pieniędzy; sprawdzenie własnej teorii o „zwykłych" i „nadzwyczajnych" ludziach; przekonanie, że lichwiarka to „wesz", której śmierć przyniesie pożytek społeczeństwu) – wszystkie trzy poprawne (2 pkt); dwa poprawne (1 pkt); jeden lub żaden (0 pkt).

8. (4 pkt) Przykładowa odpowiedź: W „Zbrodni i karze" akcja główna toczy się przez kilkanaście gorączkowych dni (skondensowany czas psychologiczny), a epilog jest oddzielony elipsą — od zbrodni minęło prawie półtora roku, a Raskolnikow od dziewięciu miesięcy przebywa w więzieniu na Syberii. Skondensowany czas oddaje intensywność przeżyć bohatera (gorączka, poczucie winy), a elipsa w epilogu podkreśla, że przemiana duchowa jest skokiem, którego nie da się opisać w ciągłej narracji.
Punktacja: 1 pkt — rozpoznanie struktury: kilkanaście gorączkowych dni (akcja główna) vs. elipsa (epilog na Syberii: prawie półtora roku po zbrodni, dziewięć miesięcy w więzieniu); 1 pkt — analiza skondensowanego czasu: intensywność psychologiczna, gorączka winy i choroby; 1 pkt — znaczenie elipsy: przemiana bohatera jako nieciągłość — skok jakościowy; 1 pkt — wniosek: czas jako ekwiwalent stanu duchowego bohatera.

9. (4 pkt) Przykładowa odpowiedź: Przypadek odgrywa w „Zbrodni i karze" kluczową rolę. Wzorcowa odpowiedź powinna wskazać konkretne zbiegi okoliczności: na placu Siennym Raskolnikow przypadkiem słyszy, że Lizawieta następnego dnia o siódmej wieczorem wyjdzie z domu, więc stara zostanie sama; w karczmie podsłuchuje rozmowę studenta i oficera, którzy wypowiadają jego własne myśli o zabiciu lichwiarki „dla dobra ogółu"; w czasie zbrodni niespodziewanie wraca Lizawieta; przypadkowe spotkania z Marmeladowem i Sonią stają się etapami jego przemiany. Raskolnikow odczytuje te zbiegi okoliczności jako znak przeznaczenia, potwierdzający, że wolno mu przekroczyć granicę — zgodnie z jego teorią o ludziach „zwyczajnych" i „niezwyczajnych". Paradoks polega na tym, że właśnie okoliczności, nad którymi nie ma kontroli, prowadzą do nieprzewidzianych skutków i obalają jego przekonanie o własnej suwerenności. Koniecznie powiąż konkretne sceny z interpretacją idei wolnej woli.
Punktacja: 1 pkt — co najmniej dwa przykłady przypadku w fabule (podsłuchana rozmowa w karczmie, Lizawieta niespodziewanie wchodzi przez niezamknięte drzwi, zbieg okoliczności u Porfiriego); 1 pkt — interpretacja przypadku jako siły nadrzędnej demaskującej iluzje kontroli; 1 pkt — relacja do wolnej woli Raskolnikowa: myśl, że jest suwerenem działań, lecz przypadek wielokrotnie go koryguje; 1 pkt — wniosek: nagromadzenie przypadków demontuje tezę o racjonalnej kontroli zbrodni.

Skala ocen (orientacyjna, 16 pkt w każdej grupie)

bardzo dobry (5)	15–16 pkt
dobry (4)	12–14 pkt
dostateczny (3)	8–11 pkt
dopuszczający (2)	5–7 pkt
niedostateczny (1)	0–4 pkt

Progi: 90%, 75%, 50%, 30%. Progi w Twojej szkole mogą być inne. W zadaniach otwartych uznaj każdą odpowiedź poprawną merytorycznie, także sformułowaną inaczej niż przykład.

Ten sprawdzian online, z wyjaśnieniem każdej odpowiedzi: **matury-online.pl/sprawdzian/polski/zbrodnia-i-kara**. Nauczyciele i korepetytorzy ułożą własną kartę z banku ponad 20 tys. zadań: **matury-online.pl/dla-korepetytorow**.